

Hva gikk galt?

2024-02-14

Optional[© Klassekampen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

Klassekampen

Onsdag 14. februar 2024

Kommentar 3

KRON OG MYNT

Klimatiltak, årevis med kutt i støtte og mer marked i EU har gjort situasjonen uholdbar for europeiske bønder.

Hva gikk galt?

Den felles jordbrukspolitikken har vært en kjerne i EU siden 1962 da den felles landbrukspolitikken (CAP) ble utformet, og utgjorde så sent som på slutten av 1980-tallet rundt 80 prosent av fellesbudsjettet. Nederlenderen Sicco Mansholt, som var kommissær for jordbruket 1958–1972 og senere president for kommisjonen, var sentral i utformingen sammen med den daværende franske jordbruksministeren Edgard Pisani. Likevel er politikken som forener en hvetebonde i Frankrike, en italiensk olivenbonde, en spansk grisebonde og en melkebonde i Polen i ett rammeverk, krevende. Produksjonsforholdene og råvarene er forskjellige, men likevel skal de være i samme marked på mer eller mindre samme vilkår. Dette har gitt overskudd av mat, men krise i jordbruket. Hva gikk galt?

KRON OG MYNT
Økonome Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug, Ingrid Hjertaker og Ole Kvadsheim skriver onsdager i Klassekampen.

Med jordbruksavtalen i Verdens handelsorganisasjon i 1995, ble jordbruket for første gang integrert i internasjonale handelsregler. Da skulle støtten reduseres og helst være utformet slik at den ikke var produksjonsstimulerende, men heller knyttet til arealbruk, miljøvariabler, og fellesgoder som kulturlandskap, biomangfold og så videre. I tillegg la EU opp til at råvareprisene over tid skulle ned mot verdensmarkedsnivå. Det betydde melk, kjøtt og korn måtte falle betydelig i pris, samtidig som støtten til bonden ble redusert og endret. Framfor å konsentrere seg om eget marked for jordbruksvarer og eksport av spesialprodukter som parmesan og serranoskinke, skulle unionen også konkurrere med New Zealand på melkepulver og smør, som er billige produkter.

EU forsterket denne linjen gjennom reformer knyttet til forhandlinger om jordbruket i Verdens handelsorganisasjon 2001–2008. Riktignok brøt disse forhandlingene sammen, men veien mot lavere støtte, fallende priser og mer marked fortsatte. Norge derimot valgte enn annen vei og beholdt den store jordbrukspolitiske verktøykassen.

Til tross for et par gode år rundt 2021–2022, er buen nå spent til bristepunktet. Dette skyldes også hvordan EUs klimapolitikk gjennom «Den grønne giv» og nye miljøtiltak gir økte kostnader til bondene. De leder til en rekke nye krav som øker alt fra dieselpris til bonden, krav om betaling for kuas metanutslipp gjennom drøvtygging, redusert bruk av mineralgjødsel

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS

for å unngå avrenning av nitrogen og ekspropriasjon av gårder på grunn av miljøhensyn.

Når jordbruket oppleves som ulønnsomt og kostnadene stiger gjennom ulike miljø- og klimabegrunnede krav, i tillegg til at værforhold og klimaendringer gir store regionale tap, er bildet komplett. Riktignok er det kommet noen innrommelser i etterkant av nylige bondeprotester, slik som at målet om halvering i bruk av plantevernmidler til 2030 oppheves, kravet om å slutte å dyrke fire prosent av jordbruksarealet utsettes, og målet om 30 prosent klimakutt i jordbruket mot 2040 oppheves. Dette gjør likevel ikke situasjonen bedre, det hindrer bare forverring i næringen. Verken EU eller verden tåler at feilslått politikk som over tid svekker matoverskuddet. Feilslått politikk kan skape en «tysk energisituasjon» i jordbruket.

Som en respons på bonde demonstrasjonene skrev Financial Times 5. februar at jordbruket ikke lenger burde organiseres som familiebedrifter. De mener det ville vært lettere med reformer og styring dersom selskaper eide jord og dyr, tilførte ny kapital og tok ut «stordriftsfordelene».

Da kunne dagens bønder heller være ansatte framfor eiere, og eierskapet ville blitt konsentrert og lettere å forholde seg til. Akkurat dette har også vært en del av bekymringen som ga vekst til Bondeborger-bevegelsen i Nederland.

Lite er mer knyttet til europeisk identitet, kultur og demokrati enn jordbruket, men ideen om ett felles europeisk jordbruk med samme reguleringer og fri flyt internt virker stadig mer frikoplet realitetene. Videre er målsetningen om at EU skal kunne

konkurrere på samme melkepris som New Zealand og Argentina lett oppnåelig med den store naturlige variasjonen i EU. Om strategien feiler og volumet faller, står disse og ikke minst USA klare til å overta produksjon som faller bort i Europa, akkurat som på industrisiden.

EU-parlamentsvalget i juni vil gi oss en del svar. Går det mot en ny retning for jordbruket og europeisk produksjon?

Christian Anton Smedshaug

Daglig leder i AgriAnalyse og førsteamanuensis ved NMBU
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

PÅ TEPPE

Standard prosedyre

Klimaministeren mener den nye naturrisikorapporten «er et godt utgangspunkt for å håndtere naturrisiko bedre», ifølge NRK.

Hvis han med «naturrisiko» mener toalett-papirmangelen i Klima- og miljødepartementet, så er han vel fornøyd med å få rapporten i hende.

Broom, broom

VG skriver om «Bilene som gjør deg ti år yngre».

De glemte bleiene som gjør deg 40 år yngre.

Gjett om du blir yngre med dette giset!

En ny dag

«Sjokkerende Trump-påstand», skriver Dagbladet.

«Dagbladet er en serios avis».

Målteft

VG viser fram «Haalands 'mystiske' klausul».

«Visse eg score mange mål, skal pappa Alfie kjøpa is til heila laget»

Sim sala bim

En Harry Potter-fan ble tatt av britisk politi melder VG. «Flere trodde tryllestaven var en stor kniv.»

Andre trodde han bare var glad for å se dem.

Oi, da!

«Her gjør Sindre Finnes noe han ikke burde», skriver Bergensavisen.

Verden er heldigvis forstøtt litt forutsigbar.

Godt navn

Regjondirektør i NHO Agder, Høyre Høyenes, snakket på NRK Sørlands-sendinga om høye strømpriser.

teppet@klassekampen.no

DAGENS SUKK

Så kort er et menneskeliv at man må ty til religioner for å forklare det

Hauk